CEA
Center for Economic Analisys

Center for Economic Analyses
PR cell phone: +389 (0)70 584-104
Email: ilina.ristoska@gmail.com or
vesnaxxx@excite.com
www.cea.org.mk
www.lsg-data.org.mk

Centarot za Ekonomski Analizi (CEA) e "think tank" na ekonomisti koi ja delat zaedni~kata vizija za Republika Makedonija kako nova raste~ka Evropska ekonomija integrirana vo regionalniot i svetskiot Pazar.

Misijata na CEA e kontinuirano da vr{i istra‘uvawa za ekonomskiot razvoj i ekonomskata politika na Republika Makedonija i vrz osnova na toa da ponudi preporaki, predlozi i merki kade {to smeta deka e soodvetno.

SOOP[TENIE ZA JAVNOST

Излагање на Претседателот на ЦЕА на собирот на Институтот Охрид од 12-ти Октомври 2006 година

1. На претставниците од Институтот Охрид им посакувам се најдобро во нивната понатамошна работа
2. Во моето излагање ќе се осврнам на она што беше инспирирано од материјалот кој ни беше доставен без амбиции да систематизирам и генерализирам
3. Еве да започнам со чувството дека на обидот да се дефинираат принципите од доставениот материјал како и од програмата на ВМРО ДПМНЕ недостасува дефинирање на интегрален инструмент преку кој мандатот на оваа влада и нејзината програма би се реализирала на задоволство на граѓаните на РМ
4. Иако имам чувство дека материјалот изобилува со желби за практицирање на модерни техники но сепак недостасува реална проценка на потенцијалните ризици од имплементација, поготово во кратките рокови за кои се зборува во материјалот.
5. Мислам дека владата сака да го реши проблемот на каузалност во врска со тоа дали треба да зборуваме за ЕУ и да притискаме вербално на тоа како и преку инфлација на закони или да ги решаваме проблемите онака како што се но во функција на ЕУ интеграција преку решавање на конкретни економски проблеми на пример преку менаџмент на расходната страна на буџетот.
6. По мое мислење сметам дека владата инсистира на правилниот начин бидејќи главната стратешка цел е ЕУ интеграција но таа цел се постигнува со процес на вистинска работа, а не со паушални желби и донесување на закони само колку да се донесат без реална оценка на терен дали тие можат да се имплементираат.
7. Во врска со инструментот за интегрирано канализирање на програмата на владата, единствен инструмент кој им е на располагање во моментот е буџетскиот процес кој во себе ги содржи главните документи тргнувајќи од стратешките приоритети на владата, преку стратешкото планирање на линиските министерства се до обемот на вклучување на администрацијата во тој процес. Значи, владата може да го искористи овој процес, да го формализира преку пракса, бидејќи актите за ефикасен буџетски процес постојат, да го зајакне капацитетот на министерствата

и да размислува за наредната година за performance budgeting и за accrual budgeting на пример.

8. Овде има еден ризик на недостаток од интегриран менаџмент информационен систем кој бара и добра база на податоци кои треба да задоволуваат високи стандарди како на пример: навременост, конзистентност, точност и транспарентност но и обучен кадар кој умее ова да го постави во систем, да го применува во креативна околина и да го помогне системот на одлучување. Без овие предуслови не може да зборуваме за performance measurement и за value for money или performance budgeting.
9. Она што сакам да го укажам е дека сепак од големите желби може да се заглави во широк фронт на реформи без да се увиде дека ќе мора да се почне со помали чекори и фокусирано.
10. Друг ризик е статистичкиот информативен систем во Македонија кој не одговара на потребите на економските агенти. Да почнеме од службен весник и неговиот систем на надомест и услуги, преку државниот завод за статистика со проблемот на навременост, конзистентност во презентација на податоци (АРС), националните статистики, цените на услугите од централниот регистер и така натаму.
11. Колку повеќе пософистицирани алатки се споменуваат во материјалот кој ни беше доставен толку повеќе ја гледам потребата од современ менаџмент информативен систем и современ статистички систем кој ние го немаме. Владата бргу ќе увиди дека со издвоени решенија без соодветна интеграција во смисла на навремени, точни и сигурни податоци нема многу да се постигне.
12. Друга работа која е ризик за успехот на реформите зацртани од оваа влада е процесот на децентрализација. Одеднаш замре дискусијата и интересот на оваа тема иако има проблеми на претек. Се осеќа една насока на квази централизација, на поместување на фокусот кон централната власт (на пример фискален систем, банкарски систем, високо образование, современи техники за мерење перформанси и квалитет на администрацијата) без да се осети бумерангот кој наскоро ќе следи од локалната власт.
13. Пример, комисијата за следење на финансирањето на ЕЛС дава извештај кој доцни со месеци, нема пресметка за финансискиот капаците на ЕЛС, нема пресметка за чинење на трансферирани надлежности. ЕЛС наредната година ќе почнат да се задолжуваат, а недостасуваат подзаконски акти па и цели закони. Делот на образование само што не експлодирал. Работната група за децентралзиација е во мирување иако и кога работеше не беше премногу ефикасна.
14. Во оваа насока, а поврзано со бизнисите опасно се приближуваме од неповилното affordability to pay кон willingness to pay. Ова ќе го илустрирам со примерот со дозволите ИСКЗ за животната средина. Наскоро ќе се почне со издавање на овие дозволи и на централно и на локално ниво. Еве една илустрација на разговори кои ги имав со бизнисите на оваа тема. Бизнисите велат дека не сакаат да плаќаат за овие дозволи и дека тие преку соодветни инвестиции ќе ги направеле потребните технолошки промени во цел на животната средина. Тие понатаму се на став дека за контрола и мониторинг на тоа дали навистина ќе биде така и за потребната администрација за тоа треба да си плати ЕЛС. Значи тие

немаат веќе слух за тоа дека ова е нова трансферирана надлежност на ЕЛС и велат дека државата имала пари.

15. Во оваа насока мислам дека вистински е потегот на владата да се посвети на расходната страна на буџетот и да ги открие сите квазифискални оптеретувања за бизнисите и МК граѓаните. Ете тоа може да биде оној пример по кој трагаат за да го оправдат кредибилитетот и високиот поволен рејтинг на краток рок.

16. Во врска со рамниот данок мислам дека од она што е презентирано во порграмата но и од изјавите на претставниците на владата никој не може да види која е целта и што сака да се постигне. Мислам дека не е точна изјавата дека во Македонија даночните стапки се високи, но точна е изјавата дека даночната база е доволна. Значи овде има три момента: колку е ефикасна државната администрација (УЈП) да ги собере централните даноци, ризикот од поместување на однесувањето на даночните обврзници од affordability to pay кон willingness to pay и што бизнисите и граѓаните добиваат како услуги од тој даночен систем затоа што и во Шведска има уште повисоки стапки но ако ги прашате граѓаните на Македонија каде би сакале да живеат знаете каков би им бил одговорот.

17. Во насока на фискалната политика и овие забелешки. Јас лично сум за намалување на даноците со стапка како што ќе се елиминираат квазифискалните оданочувања и онака како што владата ќе отвора фискален простор (fiscal space). Но владата треба јасно да каже зошто го воведува рамниот данок, дали е за привлекување на инвестиции, дали е за праќање на сигнал за обезбедување на околина за бизнис, дали е за подобрена ефикасност на даночно оптоварување или нешто друго. Второ, за економските теоретичари да не заборават дека кога велат од теорија дека фискалната политика е стерилна во однос на аутпутот да не заборават дека тоа важи ако политиката ја промовирате кога сте во еквилибриум на долг рок каде МК не е. Трето е дека секое упросечнување, што рамниот данок е, води кон загуби за сиромашните слоеви т.е. на оние кои се под просекот, а во МК има релативно високо ниво на сиромаштија па треба да се размисли за можен праг на оние сиромашни слоеви кои на краток рок ќе бидат ослободени од ПИТ обврска. Четврто е дека владата треба да направи истражување за тоа дали не сме го достигнале дното за конкуренција во регионот за привлекување на инвестиции бидејќи на ова поле сме катастрофално лоши па да не излезе дека работата е во нешто друго. Ова нешто друго само еден податок од НБРМ од 2005 година дека проценети средства во вредност од кумулативни 25 милијарди денари (400 милиони евра) се блокирани во судски постапки како банкарски побарувања кумулативно од кои некои датираат од 1993 година.

18. Да не излезе дека банкарскиот сектор не треба да се реформира. Еве еден пример. Во една МК банка, иако имате денарска штедна книшка ако сакате да отворите девизна пак ќе ви бараат копија од извод иако ве има во систем. Значи си креираат непотребен трошок по еден основ кој пак влегува во каматната стапка. Второ, работата со население им е зголемена за што не треба истражување бидејќи скоро секој граѓанин осетил дека во банка се чека за услуга и тоа долго, а бројот на шалтерски места за работа со население е недоволен. Да не зборуваме за недостаток од финансиски деривативи каде банките треба да бидат најпрофитабилни, а не од класични кредити.

19. Понатаму мислам дека системот на агенции во РМ е тотално неефикасен и е аутпут ориентиран без никакви аутком (outcome) резултати. Новите агенции кои се споменуваат во програмата мислам дека нема да вродат со плод. Легендарен е примерот со берзата за земјоделие каде најголемиот успех е во тоа дека се земало редовно плата. Во оваа насока мислам дека прво треба да им се измени статусот на агенциите, да им се зголемат надлежностите, со нив да раководат професионални лица кои нема да зависат од политичкиот циклус, да се види кои од нив имаат преклопување во она што го работат, да им се види бројната состојба на вработени, структурата и со кои квалификации се тие и едноставно некои да се затворат, некои да се спојат, а не да се отвараат нови.

20. На крајот да се извинам ако моето излагање беше долго иако имам уште многу работи за дискусија.

21. Точно е она што пишува во материјалот кој ни го дадовте. Одговорноста е голема, а очекувањата се уште поголеми и извршната власт треба да направи постигнувања во многу области за да го искористи кредитот и рејтингот кој го има и историската шанса. Благодарам.